

FÓRUM ARCHIVÁROV

-----Roč.X č.5-----

-----Máj 1999-----

Návšteva na Slovensku

Ako jedna z archivárov Essexského grófskeho archívu v Chelmsforde /Essex County Record Office/ som nedávno strávil 2 týždne v Slovenskej republike ako hosť Slovenského národného archívu a Spoločnosti slovenských archivárov.

Náš systém výučby archivárov je trochu odlišný od systému na Slovensku. Vo Veľkej Británii absolventi vysokej školy, aby získali odborné archívne vzdelanie, pokračujú v jednoročnom štúdiu na jednej zo 4 univerzít v Londýne, Liverpoole, Bangore alebo Aberystwythe.

Bola som požiadaná o návštevu Slovenska, pretože posledné cca 3 roky pracujem na našom počítačovom projekte nazývanom SEAX. Tento program bude využiteľný pre archivárov i verejnosť. Archivárom umožňuje spracúvať dokumenty a vytvárať registre podľa International Standard on Archival Description /ISAD/G//. Bádateľom umožní

prístup k archívnym pomôckam v našom archíve, miestnych školách, knižniciach a perspektívne i na Internete.

Na Slovensko som pricestovala spolu s Keithom Deanom, našim hlavným reštaurátorom. Bohužiaľ, až na pár slov, nevieme po slovensky, a preto sme boli závislí na vynikajúcej angličtine našich slovenských kolegov Jozefa Hanusa, Paulíny Mallej, Evy Šupákovéj, Virginie Rozložníkovej a Martiny Šlampovej.

Do Bratislavy sme pricestovali 1. marca 1999. Ďalší deň sme začali návštevou u riaditeľa Slovenského národného archívu a prehliadkou SNA. Urobilo na nás veľký dojem priateľské prijatie všetkých, s ktorými sme sa stretli. Keith pokračoval prehliadkou oddelenia ochrany dokumentov a ja som sa zoznámila s prácou oddelenia nových fondov. Mala som možnosť vidieť archívne pomôcky vypracované

slovenskými archívami, spoznať niektoré problémy pri ich vyhotovovaní a možnosti ich využitia.

Ďalší deň sme sa zoznámili s najstaršími a najvzácnejšími dokumentmi SNA.

Videli sme niektoré z inkunabúl a opäť sme mali možnosť obdivovať reštaurátorskú prácu, detaily reštaurovania zahrňujúce i fotografie postupu prác. Obzvlášť nás zaujalo, že väčšina dokumentov je uložená v krabiciach. V našom archíve nedostatok priestoru i peňazí spôsobili, že sme dokumenty ukladali nepokrabicované do políc. Prehliadli sme si bádateľňu i knižnicu. Zaujímali sme sa o porovnanie počtu miest v bádateľni. V Chelmsforde máme momentálne 48 stolov a približne ďalších 20 v našich pobočkách. V novej budove bude bádateľňa pre 120 ľudí. Naš archív je jedným z najnavštevovanejších v Anglicku a v súčasnosti nás priemerne navštívi 40 ľudí denne, hoci v „zlých“ dňoch je to viac ako 70. Vo väčšine archívov v Británii genealogovia tvoria 2/3 bádateľov a pre nás bolo zaujímavé zistiť, že SNA takéto problémy vôbec nemá. Avšak, ako aj ja veľmi dobre viem, študenti a historici vedia spôsobiť taktiež nemálo ťažkostí.

Kolegom zo SNA som predstavila náš počítačový systém SEAX. Dúfam, že

archivári, ktorí sa tejto prezentácie zúčastnili, ju považovali za zaujímavú. Naznačovala to i dlhá debata po jej skončení. Demonštrácia zahŕňala systém spracovania dokumentov a systém prístupu pre verejnosť. V súčasnosti pracujeme na vylepšenej verzii, ktorá bude pracovať v systéme Windows 95 a na Internete.

V Bratislave sme tiež navštívili archív mesta Bratislavy, kde nám ukázali mnoho vzácných dokumentov, obzvlášť stredoveké listiny, ktoré sa nám obom veľmi páčili. Navštívili sme Štátny okresný archív v Modre a boli sme poctení stretnutím s Dr. Dubovským. Naš príchod sme oslávili so slovenským vínom a šampanským v prázdnej bádateľni, čo považujem za jej znamenité využitie.

Na začiatku 2. týždňa nášho pobytu sme cestovali do Popradu. Tam som s prekvapením zistila, že sprievodca po Českej a Slovenskej republike, ktorý som kúpila v Chelmsforde, obsahuje i fotografie popradského archívu. Naša návšteva pod Tatrami zahŕňala výlet do Štátneho oblastného archívu v Levoči. Tento archív - a jeho dokumenty - je veľmi podobný tomu nášmu, hlavne vďaka jeho bádateľom - genealógom. Levoča je veľmi pekné mesto a veľký dojem na nás urobil oltár majstra Pavla v kostole sv. Jakuba. Potešilo nás i stretnutie s V.

Rozložníkovou, účastníčkou minuloročnej výmeny. V Štátnom okresnom archíve v Poprade sme boli veľmi príjemne prijatí tunajšími archívármi. Zaujala nás prestavba 2 meštianskych domov pre účely archívu. Popradským archívárom môžeme ich priestory len závidieť. Za zaujímavú považujeme i prednáškovú miestnosť, v Chelmsforde budeme mať miestnosť slúžiacu podobným účelom v novej budove.

Tak ako návšteva archívov nás samozrejme tešili aj návštevy niekoľkých nádherných miest na Slovensku. Ja, ako obrovský fanúšik klubu Manchester United, bola som potešená možnosťou sledovať jeho zápas s Interom Milano. Tiež sme mali príležitosť ísť do opery v Bratislave a vidieť Verdiho „Aidu“. To bol pre nás veľký zážitok, pretože sme na opere nikdy neboli a ako sme mali možnosť vidieť i počuť, úroveň bratislavskej opery je vysoká. Lístky na operu v Británii sú veľmi drahé, tie najlacnejšie miesta s minimálnym výhľadom v Royal Opera House v Londýne stoja približne 80 libier /cca

5000,- Sk/. Prehliadli sme si Modru, hrad Červený Kameň, Trenčiansky hrad a Trenčianske Teplice. V Poprade nás privítal sneh, navštívili sme centrum mesta s krásnym malým kostolíkom sv. Egídia. Veľmi nás potešil hlavne výlet na Lomnický štít.

Obom sa nám pobyt na Slovensku veľmi páčil a považujeme ho za veľmi užitočný a zaujímavý. Objavili sme niekoľko rozdielov medzi archívami v Británii a na Slovensku. Jeden z tých najvýraznejších je, že u nás nemáme centrálnu organizáciu archívov /MV SR, odbor archívnictva/. Anglicko je rozdelené na grófstva, každé z nich má vlastný archív a všetky sú vedené a financované vlastnou grófskou radou a teda i rôznymi spôsobmi. Máme však i tri národné archívy zvlášť pre Škótsko, Severné Írsko a Anglicko a Wales. Podniky, charity a ďalšie organizácie môžu mať vlastné archívy s vlastnou administratívou. Slovenský systém považujem za jednoduchší. Avšak, okrem tohto rozdielu našli sme i mnoho podobného, hlavne však nedostatok peňazí a množstvo bádateľov.

Katharine Schofield

Preložila: Martina Šlampová

Zo sveta

Stredoeurópske kolokvium archívnych spoločností

Stredoeurópske kolokvium predstaviteľov archívnych spoločností sa konalo 4. mája 1999 v Klagenfurte. Ústrednou prejednávanou problematikou bolo právo k prístupu k obrazovým dokumentom a právo na ich zverejnenie. Zasadnutie sa konalo v prítomnosti predstaviteľov holandskej, nemeckej, slovinskej, českej, poľskej, slovenskej a samozrejme rakúskej archívnej spoločnosti. Rokovanie viedol predseda Spolku rakúskych archívárov Peter Csentes.

V úvode rokovania došlo k dohode medzi zástupcami jednotlivých spoločností, že v záujme lepšieho koordinovania podujatí organizovaných archívnymi spolkami v strednej Európe, v budúcnosti už začiatkom kalendárneho roka sa budú navzájom informovať o odborných podujatiach. Dôvodom pre takúto dohodu bola skutočnosť, že v čase konania archívneho dňa v Rakúsku prebiehalo aj sympóziu českých archívárov. Úlohu koordinátora a vzájomného informátora si zobral Peter Csentes.

Problematicku prístupu k obrazovým dokumentom svojim úvodným referátom uviedol riaditeľ archívu v Regensburgu Dr. Dalmayer. V roku 1999 zostavili katalóg, ktorý presne stanovuje cenu za uverejnenie obrazového dokumentu - osobitne pre televíziu, s rozdielnou taxou pre celokrajinské a miestne vysielanie, s osobitnými cenami pre denníky /výška poplatku je stanovená na základe počtu výtlačkov, osobitne pre odborné časopisy, učebnice, ale aj pre všeobecnú reklamu/. K vydaniu takéhoto katalógu ich viedla skutočnosť, že obraz cisárkovej Sissi, ktorý sa uchováva v ich archíve, sa stal predmetom širokého využitia aj pre komerčné účely. Tento zaujímavý príspevok Dr. Dalmayera sa stal základom pre diskusiu.

Dr. Reimann, predseda Spolku nemeckých archívárov, ktorý je riaditeľom Mestského archívu, protirečil referentovi, že takýto postup nie je všade možný. Mestský archív, ktorý vlastní fotografiu mesta, nemôže túto pre propagáciu mesta dať k dispozícii za finančnú odplatu. Po

vystúpení Dr. Reimanna každý predstaviteľ zastúpenej archívnej spoločnosti oboznámil prítomných s praxou v tomto štáte. Peter Klasinc zo Slovinska hovoril, že u nich sa doslovne bojuje za to, aby vôbec televízne stanice, či noviny pri uverejnení uviedli, že sa jedná o archívny dokument niektorého archívu. Komerčné využitie nie je vôbec upravené. Pre vyhotovenie kvalitných fotografií chýbajú aj odborníci v archívoch, navyše prípadné príjmy tvoria súčasť štátneho rozpočtu a nie rozpočtu konkrétneho archívu. O situácii na Slovensku som informovala prítomných v tom zmysle, že neexistuje právna úprava, príp. presný cenník za uverejnenie obrazových dokumentov na Slovensku. Je to vec dohody riaditeľa a právneho subjektu, ktorý uverejňuje dokument.

O podobnej situácii referovala aj kolegyňa z Čiech s tým, že postupne sa aj v Čechách rozširuje komerčné využitie, avšak v tejto oblasti v súčasnosti vládne úplný chaos. V Holandsku za využitie obrazových dokumentov, pokiaľ tvoria súčasť archívnych dokumentov spravovaných štátom sa neplatí. Vystúpenie holandského kolegu bolo pre nás mnohých v tomto ohľade prekvapením. Kolega z Poľska hovoril o širokom komerčnom využití archívnych

dokumentov v Poľsku. Zdá sa, že situácia v tomto ohľade je najviac koordinovaná práve v Poľsku. Ako hovoril, archívy majú osobitný rozpočet a príjmy za uverejnenie obrazových dokumentov tvoria súčasť ich rozpočtu. Riadia sa heslom, čím živšia publicita dokumentu, tým väčší poplatok za uverejnenie.

V Rakúsku situácia v oblasti komerčného využitia obrazových dokumentov je podobná ostatným v strednej Európe a nie je osobitne upravená.

Po diskusií odzneli ešte dva menšie referáty. Z Mestského archívu vo Viedni predstavili digitalizáciu obrazových dokumentov /pohľadnice/ cez Internet. Kolega upozornil na zložitost' právnej situácie vzhľadom na to, že fotografie sú chránené autorským právom. Osobitné lehoty platia pre umelecké a osobitné pre bežné fotografie, čo značne komplikuje aj digitalizáciu obrazových dokumentov. Určité riešenie našli v tom, že pri digitalizácii na Internet dávajú pohľadnice takej kvality, že ich reprodukcia spätne nie je možná. Príspevok neponúkal žiadne riešenie tejto otázky, len upozornil na existujúce problémy.

Peter Klasinc vo svojom príspevku predstavoval jednotlivé druhy obrazových dokumentov. Hovoril o probléme súdnych fotografií, kde nie je možné zistiť autorov.

Jeho referát bol publikovaný v časopise Atlanti, ktorý vydáva Medzinárodný archívny inštitút v Maribore.

Účastníci stredo európskeho kolokvia samozrejme nemohli dospieť k žiadnym konkrétnym návrhom na využívanie obrazových archívnych dokumentov, keďže právna situácia v každom štáte je iná. Kolokvium však splnilo svoje ciele, keďže upozornilo na tento nie vždy známy problém a na základe príkladu Regensburského katalógu poskytlo aj

určitý návod na možné riešenie, ktoré však musí vždy vychádzať z podmienok v danej krajine. Kolokvium sa vyznačovalo obzvlášť priateľskou a neformálnou atmosférou, účastníci sa dohodli, že stredo európske kolokvium v roku 2000 sa bude konať v Regensburgu na tému Komunikácia možnej výmeny odborníkov medzi stredo európskymi archívными spoločnosťami.

V. Nováková

Z DOMOVA

Spôsob evidencie organizácií, patriacich do predarchívnej starostlivosti v spádovej oblasti Štátneho oblastného archívu v Nitre

Vo svojom krátkom príspevku by som sa chcela zmieniť a podeliť so skúsenosťami o tom, akým spôsobom získavame v našom archíve informácie o organizáciách - o ich vzniku, likvidácii a všetkých organizačných zmenách.

Súčasnú obdobie je obdobím vzniku a tiež zániku veľkého množstva organizácií, väčšinou súkromných. Javí sa veľkým problémom získať o nich základné informácie. Doteraz evidujeme na zozname organizácie, ktoré aj v minulosti patrili do

spádovej oblasti nášho archívu. S väčšinou týchto organizácií naďalej na úseku predarchívnej starostlivosti spolupracujeme /formou schvaľovania návrhov na vyradenie písomností, posudzovanie smerníc atď./ a tiež nám poskytujú základné informácie o organizačných zmenách.

Existenciu úplne nových organizácií, okrem tých, ktoré sa nám samé z dôvodu potreby ohlásili, sme doteraz zisťovali jednak informáciami z novin /väčšinou

údaje o likvidácii, konkurze, v menšej miere vznik organizácie/, jednak z Obchodného vestníka, ktorý vychádza každých 15 dní. V Obchodnom vestníku sú o. i. uvedené nasledovné údaje z obchodného registra okresných súdov: nové zápisy, zmeny zápisov, likvidácie, výmazy, konkurzy, výzvy likvidátorov. Informácie o organizáciách sú uvádzané v nasledovnom poradí: akciové spoločnosti, spol. s r. o., ostatné obchodné spoločnosti, družstvá, fyzické osoby, štátne podniky. Základné údaje, ktoré sa uvádzajú, sú nasledovné: obchodné meno, sídlo, IČO, deň vzniku, právna forma, predmet činnosti, základné imanie, počet, druh a hodnota akcií, štatutárny orgán, deň zápisu. V súčasnosti sú uverejňované pomerne aktuálne údaje, t.j. tento rok sú informácie o organizáciách z roku 1998, avšak v minulom období boli uvádzané pre nás veľmi zastaralé informácie, t.j. staršie ako 2 - 3 roky, čo sa nám zdalo dosť nepostačujúce. Trochu nevýhodou z hľadiska potreby pre oblastné archívy sa nám zdá to, že najviac informácií je ku spoločnostiam s ručením obmedzeným a tiež fyzickým osobám, ktoré patria do predarchívnej starostlivosti štátnych okresných archívov. Niekedy sa nám stane, že v celom čísle Obchodného vestníka

nenájdeme údaj o žiadnej organizácii, patriacej do PAS nášho archívu.

Rozmýšľali sme preto, akým spôsobom by sme sa mohli dostať k aktuálnejším údajom. Obrátili sme sa na Krajskú správu Štatistického úradu SR v Nitre, ktorá vznikla 1.10.1996 a patrí do predarchívnej starostlivosti nášho archívu, so žiadosťou o poskytovanie dát z registra organizácií. Nechceli sme však iba zoznamy organizácií, spísaných bez akéhokoľvek systému, vyhodnených z počítača na veľkých zostavách. Pretože na KS ŠÚ v Nitre majú dobrý počítačový systém a ochotných ľudí, konkretizovali sme našu požiadavku takto: žiadali sme o register organizácií nasledovného charakteru: orgány štátnej správy, rozpočtové, príspevkové, verejnoprávne organizácie, štátne podniky, akciové spoločnosti z okresov Komárno, Nové Zámky, Nitra, Zlaté Moravce, Topoľčany, Levice a z Trenčianskeho kraja okresy Partizánske, Prievidza a Bánovce nad Bebravou /nedodali/. K organizáciám sme žiadali uviesť nasledovné údaje: názov organizácie, adresu, telefón, dátum vzniku, druh vlastníctva, právna forma, prevažujúca činnosť, počet pracovníkov nad a pod určitú hranicu, či je organizácia činná alebo nečinná /údaje o likvidácii/.

Údaje sme žiadali k 31.12.1998 s tým, že sa budú polročne aktualizovať.

Tak sme získali na diskete zoznam organizácií podľa našich kritérií, samostatne organizácie do 20 a samostatne organizácie nad 20 pracovníkov. Konkrétne údaje o počte pracovníkov sa nemôžu poskytovať. Bol to prvý register organizácií, ktorý nám KS ŠÚ v Nitre poskytl. Zahmula do neho aj organizácie, ktoré nám nepatria a nežiadali sme ich: s r.o., fyzické osoby, cirkevné organizácie, družstvá, za požadovaných 6 okresov a bolo ich celkove okolo 6000! Z tohoto zoznamu sme teda museli vyňať všetky spomínané organizácie, ktoré nám nepatria.

Keď sme prezreli novovzniknutý zoznam, zistili sme, že ešte treba urobiť výber. Konkrétne pri rozpočtových a príspevkových organizáciách boli uvedené všetky, t.j. aj tie, ktoré podľa metodického pokynu MV SR - OAaSS č. SVS-204-97/523 z 12.9.1997 - začlenenie orgánov a organizácií do PAS - patria do ŠOKA /základné a stredné školy, obecné a mestské úrady, mestské podniky .../. Je samozrejmé, že tento výber sme si už museli urobiť my, pretože takéto členenie organizácií ide mimo štatistického úradu.

Získali sme teda celkom slušný prehľad o organizáciách v našej spádovej oblasti k určitému dátumu. Pri prezeraní

číslnika Štatistického úradu SR sme zistili, že zoznam by sa dal rozšíriť aj o iné organizácie, ak by sme mali o ne záujem, napr. fondy, združenia, profesné komory a i., bolo by ale treba opätovne urobiť výber.

Tu by som chcela uviesť zaujímavý poznatok, ku ktorému sme dospeli: ani pri organizáciách, vypísaných z Obchodného vestníka, ani z firemných výpisov, ktoré nám zasiela Okresný súd v Nitre, ani z tohoto zoznamu z KS ŠÚ Nitra sa nedá zistiť nástupníctvo organizácií, ich transformácia z jednej formy cez inú právnu formu až po súčasný stav, tiež zmeny názvov. Vieme to určiť iba pri tých organizáciách, ktoré už poznáme a poznáme súvislosti. Napr. Asanačný kašilerický podnik v Nitre je uvedený ako organizácia nečinná, nedostupná, ďalej je uvedená Adova v.o.s. Nitra ako právna jednotka v likvidácii, a o niečo ďalej je N-Adova s.r.o. Nitra ako činný právny subjekt. Čiže samostatne sú uvedené 3 organizácie a my vieme, že ide o zmeny v právnom postavení jednej organizácie. Pokiaľ by išlo o pre nás neznáme organizácie, nevedeli by sme tieto súvislosti pri rôznych názvoch organizácie určiť.

Napriek všetkému si myslíme, že ide o veľmi dobrý spôsob, ako získať základné údaje o tom množstve organizácií, ktoré v

súčasnej dobe existujú. Predpokladáme, že v budúcnosti sa nám podarí vhodne rozšíriť naše požiadavky o základné informácie na ŠÚ a tým aj skvalitniť evidenciu

organizácií, patriacich do predarchívnej starostlivosti nášho archívu.

Terézia Féderová

O čom rozmýšľajú historici a vydavatelia kníh s historickou tematikou /Exkluzívne pre Fórum archivárov PhDr. Pavel Dvořák/

1/ Počas svojho historického pôsobenia ste verejnosti viac známy svojou láskou k archeológii. Nuž teda prečo? Aký vzťah máte k písomným prameňom, ktoré sú nevyhnutným prostriedkom a doplnkom na objasnenie historickej pravdy?

- Môj vzťah k písomným prameňom je taký, ako sa pýtate: sú nevyhnutným doplnkom na objasnenie historickej pravdy, teda len doplnkom, základ k nej mi poskytuje archeológia. To sa pravda dotýka stredoveku, v praveku sú k dispozícii iba archeologické pramene.

2/ Čo Vás priviedlo na myšlienku venovať sa vydavateľskej činnosti? Ktorú prácu máte radšej - prácu historika, či vydavateľa?

- Ak som chcel, aby niektoré knihy vôbec vyšli, a to sa dotýka aj mojich vlastných, musel som ich vydať sám. V zásade však vydavateľskú prácu veľmi rád nemám, pretože jej podstatnú časť tvorí zháňanie

peňazí, a to nie je nič príjemného. Skôr naopak.

3/ V rámci svojej vydavateľskej činnosti si vyberáte autorov, ktorých práca patrí medzi historické špičky. Je takýto výber a práca s autormi namáhavá? Neuvažujete o poskytnutí priestoru aj mladším a menej skúseným historikom, napr. formou zborníkov - tak ako sa to robí v spisovateľských kruhoch?

- Autorov vybral sám život, je teda logické, ak to doteraz boli autori z absolútnej špičky. Rokujem s mladšími historikmi; ak dohodnuté práce napíšu a dodajú, a ak na ne zoženiem peniaze, určite ich vydám. Už som začal rokovanie aj o vydaní niektorých zborníkov, ale stroskotalo práve na peniazoch.

4/ Vydavateľským činom roka možno bez váhania nazvať Vaše knihy od Júliusa Sopka - Kroniky stredovekého Slovenska a Richarda Marsinu - Legendy stredovekého

Slovenska. Sú to knihy exkluzívne a to nielen obsahom ale aj grafickou úpravou. Čiže možno si s nimi vyzdobíť knižnicu, ale čo je pre autora dôležitejšie a želanejšie, tieto knihy sa môžu stať pre historika knihami dennej potreby. Napriek určite vysokým nákladom a zrejme obmedzenejšiemu počtu čitateľov ste sa nebáli zrealizovať takýto projekt? Budú nasledovať aj ďalšie knihy z tejto edície?

- Každá kniha z vydavateľstva RAK je pekná. Každý rok máme aspoň jednu publikáciu v kolekcii Najkrajšie knihy Slovenska. Som hlboko presvedčený o tom, že knihy musia byť pekné. Kroniky a Legendy dostali úpravu, akú si zaslúžili, všetko menej by šlo pod ich obsahovú úroveň a spoločenskú váhu.

5/ *Ďalšími úspešnými sú edície Osudy a Portréty. Spomeňte napr. knihu Dušana Kováča - Milan Rastislav Štefánik alebo Vaše knihy - Podivný barón, Kto zabil Viliama Žingora? Vidí sa mi, že ste v nich využili vo väčšej miere Váš rozprávačský talent a tituly sú viac orientované na širšiu verejnosť. Aj tu však starostlivo vyberáte autorov a obsah. Akú odozvu máte na tieto knihy?*

- Svojimi knihami som začal jednoducho preto, že som nemal honorár na iných autorov /dnes už pomaly naopak: nemám

na svoje knihy čas, pretože mi ho berie vydavateľstvo/. Kováčovho Štefánika a Bartlovho Žigmunda Luxemburského som vydal v spolupráci s programom Phare. Chcel som v edícii Portréty vydať aj ďalšie zväzky, každý rok aspoň jeden - dva, ale predbežne nie je o tento typ literatúry záujem.

6/ *Váš záujem o históriu sa prelína vo Vašej tvorbe a aj vo Vašom vydavateľstve vari všetkými historickými obdobiami. Aký názor máte na špecializáciu historika? A ako by sa mal špecializovať vydavateľ? Aké sú Vaše ďalšie historické a vydavateľské plány?*

- Historik sa musí špecializovať, ale nemal by sa vo svojom období zatvárať. Aj vo svete sú najúspešnejší historici, ktorí dokážu vidieť problémy v širokých súvislostiach. Vydavateľ sa špecializuje podľa svojich možností, bolo by úžasné, keby som mohol vydať 10 - 20 titulov do roka z rozličných oblastí, ale za súčasnej situácie musím byť rád, keď sa mi podaria aspoň jeden - dva. Vo výrobe je kniha Krvavá grófká autorov Karola Kállaya /fotografie/, Pavla Dvořáka /text/. Karol Kállay niekoľko rokov cestoval po stopách Alžbety Bátorovej a potom ma požiadal, aby som k nim napísal knihu. A ja som zasa požiadal historičku Tünde

Lengyelovú, aby sa pridala a tak vznikla kniha, ktorá sa zamýšľa nad tým, čo je v tomto príbehu pravdou a čo legendou. Chceli by sme s Karolom Kállayom v spolupráci pokračovať: budúci rok vydať prvý zväzok našej zamýšľanej Kroniky Slovenska, Stopy dávnej minulosti o najstaršej histórii a potom ďalšie, Zrod národa, Hľadanie vlasti, atď. kým to pôjde. Ak to pôjde.

7/ Zaujímam by ma Váš pohľad na archívy a archivárov - či splňajú očakávania historika, či sú naše služby predovšetkým pre historickú verejnosť prijateľné a pod.

- Aj moja manželka je archivárkou, nemohol by som si dovoliť povedať na archivárov niečo zlého. Ale aj by som klamal, keby som to urobil, vždy mi ochotne pomáhali, čo som aj potreboval, keďže moja znalosť pomocných vied historických je veľmi deravá.

Za rozhovor ďakujem v mene všetkých archivárov.

Zuzana Kollárová

Mestský život v zrkadle prameňov od stredoveku do konca 19. storočia

V dňoch 25. až 27. mája 1999 sa v Dome speváckeho zboru slovenských učiteľov v Trenčianskych Tepliciach konala vedecká konferencia na horeuvedenú tému. Organizátormi konferencie boli: Historický ústav SAV, Slovenská historická spoločnosť pri SAV, Sekcia pre dejiny miest SHS, Sekcia pomocných vied historických a archívnictva SHS a Odbor archívnictva a spisovej služby Ministerstva vnútra SR.

Úvodné slová patrili prof. Jozefovi Novákovi a Dr. Petrovi Kartousovi, ktorí vo svojich vystúpeniach vyzdvihli potrebu

konania konferencie s tematikou prameňov pre poznanie každodenného života v mestách ako jedného z rozvíjajúcich sa pohľadov v slovenskej historickej vede.

Tematicky sa príspevky venovali všetkým okruhom mestského života obsiahnutými vo veľmi rozsiahlej pramennej báze. Testamentom a súpisom pozostalosti ako prameňom umožňujúcim rekonštrukciu spoločenskej štruktúry miest sa vo svojich príspevkoch venovali Viliam Čičaj a Katarína Hodasová. Na problematiku špitálov, zdravotníctva a charitatívnej činnosti v kráľovských a

zemepanských mestách zamerali pozornosť vo svojich vystúpeniach Ján Lukačka, Tünde Lengyelová, František Žižňák, Virgínia Rozložníková. Tu je potrebné spomenúť aj príspevok Márie Stieberovej, ktorá uviedla cech kúpeľníkov a holičov v bratislavskom Podhradí v 18. storočí, ktorého členovia vykonávali v rámci svojej hlavnej činnosti aj určité chirurgické zákroky. Na metódy analýzy vonkajších a obsahových znakov mestských kníh a matrik a ich využitie pre rôzne aspekty výskumu mestského života upozornili Mária Kohútová a Jana Skladaná.

Šľachtu v mestách a úradnícku kariéru časti z nich priblížili vo svojich vystúpeniach Miroslav Kamenický, Frederik Federmayer, Viera Morišová a Eva Frimmová.

Richtárom v Spišskej Sobote sa venovala Božena Malovcová. Širokého okruhu problematiky remeselných a obchodných cechov v mestách sa dotkli Milena Ostrolúcka, Mária Stieberová, Tomáš Tandlich, Danica Hlaváčová a Marián Skladaný.

Samozrejme nechýbali ani osobitné témy, ako napr. otázka symboliky miest v

podaní Jozefa Nováka, ktorý sa tentoraz zamerl na zobrazenie cirkevných patrónov na pečatiach miest. Vladimír Segeš, ako vojenský historik referoval o vojne a mieri v každodennosti stredovekého mesta. Národnostným a náboženským otázkam sa venovali Ivan Mrva, Eva Kowalská a Peter Tesák. Športu v Trenčíne na príklade telovýchovného spolku bolo určené vystúpenie Márie Ďurčovej.

Bývaníu a odevom v 19. storočí sa venovali Viera Obuchová a Mária Zubercová. Zaujímavosťami boli súboje v Nitre v podaní Šarloty Drahošovej a „pánske jazdy“ slovenských národovcov od Romana Holeca a tajomné a neobvyklé javy a úkazy v živote mešťana vo vystúpení Igora Grausa.

Na záver možno konštatovať, že téma tejto konferencie je výsostne aktuálna, a asi aj preto sa účastníci nakoniec rozhodli, že napriek finančným ťažkostiam sa príspevky zhromaždia v Slovenskej historickej spoločnosti SAV za účelom neskoršieho uverejnenia v jednom zborníku.

Gabriel Strešňák, Tomáš Tandlich

ŠOBA Bratislava

Informácia pre Vás ...

Počas archívneho dňa Spolku rakúskych archívárov účastníci obdržali pracovný materiál o diecéznych archívoch v Rakúsku. Vzhľadom na to, že obsahuje množstvo užitočných údajov, ktoré môžu poslúžiť nielen archívárom, ale aj návštevníkom archívov, zaoberajúcich sa genealógiou, na nasledujúcich stranách

Fóra archívárov uverejňujeme niektoré údaje z tohto materiálu, ktorý bol zostavený Monikou Würthingerovou.

Diecézne archívy uchovávajú, spracúvajú archívne dokumenty pochádzajúce zo správy biskupstva. Sú k dispozícii nielen pre účely cirkvi, ale aj pre všetkých záujemcov.

Diecézny archív Eisenstadt

A-7000 Eisenstadt, St. Rochus -Straße 21; Tel.: 0043 2682/777-234 Fax: 0043 2682/777-252

Otvorené: Po - Štv. 8,00 - 12,00 hod., 13,00 - 17,00 hod., v sobotu od 9,00 do 14,00 hod.

- v júli a auguste sú obmedzené návštevné hodiny

Starostlivosť o matriky: Mag. Dr. Ágidius Zsifkovics /Tel.: 0043 2682/777-227/

Fondy: spisy apoštolskej administratúry v Burgenlande od roku 1922, farské matriky zo 107 fár, od roku 1820 a duplikáty od roku 1922, farské archívy zo 17. - 19. stor. z Burgenlandu

Archív diecézy Feldkirch

A-6800 Feldkirch, Bahnhofstraße 13; Tel.: 0043 5522/76404 alebo 0043 5522/3485-0, Fax: 0043 5522/3485-5

/z archívneho hľadiska do tohto archívu patria cirkevné písomnosti z územia, ktoré kedysi patrilo k diecéze Konstanz, Chur a Augsburg od roku 1921, severné a východné Tirolsko/

Otvorené: Po - Pia. od 8,00 do 12,00 hod a od 14,00 do 18,00 hod. - ohlásit' sa treba vopred

Starostlivosť o matriky: Gebrhard Barbisch /Tel.: 0043 5522/3485-407/

Fondy: správny archív generálneho vikariátu od roku 1820, školské písomnosti z 19. stor., duplikáty od r.1839 do r.1960, sú k dispozícii v Landesarchive a v Štátnej knižnici vo Feldkirchu na mikrofilmoch

Diecézny archív Graz-Seckau

A-8010 Graz, Bischofplatz 4, od jesene 1999 A-8010 Graz Bürgergasse 2, Tel: 0043 316/8041-213,-214, Fax: 0043316/8041-303

Otvorené: Po - Pia. od 8,00 do 12,00 hod., Str. 13,00 - 16,00, Štv. 13,00 - 19,00 hod.

/Graz je sídlom biskupa od r.1786, harnice biskupstva zodpovedajú krajine Steiermark/

Starostlivosť o matriky: Johann Grill /Bischofplatz 2, 8010 Graz, Tel.: 0043 316/8041-234/

Fondy: archív panstva hradu Seggau, listiny od r.1002, fondy biskupskej rady, generálneho vikariátu Leobenského biskupstva, farské archívy približne 110, matriky - duplikáty od r.1835 - 1959 a historické matriky zo 77 fár.

Diecézny archív Gurk

A-9020 Klagenfurt, Mariannengasse 2; Tel.: 0043 463/57770-81, Fax: 0043463/57770-82

/Biskupstvo bolo zriadené v roku 1072 salzburským arcibiskupom Gebhardom. Od r.1787 je Klagenfurt sídlom biskupstva, hranice biskupstva sa prekrývajú s hranicami Korutánska/

Otvorené: Po - Štv. od 8,00 do 12,00 a od 13,00 do 16,00 hod.

Starostlivosť o matriky: Ing. Wolfgang Otti /Tel.: 0043 463/55892-90/

Fondy: fondy cirkevnej a svetskej správy diecézy biskupstva Gurk, listiny od r.1177 do r.1980, písomnosti finančné do r.1990, knižnica od 12. stor. do r.1800 a 250 farských archívov s historickými matrikami do r.1890. Duplikáty matrik sa tu nenachádzajú.

Diecézny archív Innsbruck

A-6020 Innsbruck, Riedgasse 9, Tel.: 0043 512/2230655, Fax.: 0043 512/2230658

/Po I. sv. vojne bola diecéza Brixen znovuzriadená. V r.1921 bola zriadená apoštolská administratúra Innsbruck-Feldkirch, ktorá v sebe zahŕňa severné a východné Tirolsko. Súčasnú územie diecézy Innsbruck zahŕňa severné Tirolsko po Ziller a Achensee a taktiež východné Tirolsko./

Otvorené: podľa potreby, na základe písomnej žiadosti

Starostlivosť o matriky: Markus Steger /Tel.: 0043512/2230-650/

Fondy: správne akty od r.1918, fondy do r.1925 sa nachádzajú v diecéznom archíve Brixen. Matriky sú na mikrofilmoch a sú k dispozícii v Tirolskom krajskom archíve /Tiroler Landesarchiv/.

Diecézny archív Linz

A-4020 Linz, Harrachstraße 7, Tel.: 0043732/771205-608, Fax.: 0043732/771205-100

/Diecézny archív Linz bol zriadený Jozefom II. v rokoch 1783-1785, vyčlenením z biskupstva Passau a zahŕňa územie horného Rakúska /Bundesland Oberösterreich/

Otvorené: Po - Pia. od 8,00 do 12,00 hod., Po, Štv. od 14,00 do 16,00 hod.

Starostlivosť o matriky: Mag. Johann Hainzl /Hafnerstraße 18, 4014 Linz, Tel.: 0043732/79800-246

Fondy: písomnosti ordinariátu zo 17. stor. až do r.1981, školské písomnosti z 19. stor., grafické zbierky, zbierky listín, fotoarchív, hudobný archív, duplikáty matrik z r.1940-1966, matriky fár z mesta Linz sa nachádzajú v Mestskom archíve v Linzi a duplikáty - mikrofilmy r.1918 - 1939 v Krajskom archíve.

Arcibiskupský archív Salzburg

A-5010 Salzburg, Kapitelplatz 2, Tel.: 0043 662/8047-140, Fax.: 0043662/8047-144

/Salzburg sa stal biskupským sídlom od r.739 a arcibiskupským od r.798, územnú pôsobnosť má pre územie Salzburgu, pôvodne z tohto územia boli vyčlenené biskupstvá Gurk, Chiemsee, Seckau a Lavant/

Otvorené: Po - Štv od 9,00 do 12,00 hod a od 14,00 do 17,00 hod.

Starostlivosť o matriky: Wolfgang Kandler /Kaigasse 18, 5010 Salzburg, Tel.: 0043 662/8047-134/

Fondy: písomnosti arcibiskupstva Salzburg 16. - 18. stor., generálne vizitácie 17. - 18. stor., písomnosti fár, kláštorov, osobné spisy od r.1500, zbierka listín od r.1189, zápisnice Konzistoriátu od r.1505, účty od r.1600, hudobný archív od 16. stor., matriky fár mesta Salzburg do r.1850 a niektoré farské matriky z okolia Salzburgu, mikrofilmy farských matrik Tirolska, ako aj mikrofilmy farských matrik krajiny Salzburg sa nachádzajú v Krajinskom archíve v Salzburgu.

Diecézny archív St. Pölten

A-3100 St. Pölten, Domplatz 1; Tel.: 00432742/324-321, Fax.: 0043 2742/324-309

/Diecéza St. Pölten bola v r.1785 vyčlenená, do r.1784 patrila do pôsobnosti biskupa vo Wiener Neustadte, ktorý bol založený v r.1469. Územie diecézy St. Pölten zahŕňa v sebe časť územia Manhartsbergu, časť územia Wienerwaldu v krajine južného Rakúska /Bundesland Niederösterreich/

Otvorené: Po - Štv. od 8,30 do 12,00 hod. a od 13,00 do 16,00 hod. /v auguste zatvorené/

Starostlivosť o matriky: Elfriede Malleck-Buchner /Tel.: 0043 2742/324-310/

Fondy: písomnosti biskupstva Wienerneustadt od r.1469 - 1784, farské a kláštorné archívy od 16. stor. , písomnosti biskupstva St. Pölten od r. 1785, zbierka listín od r.1267, zbierka rukopisov z 12. - 19. stor. a 220 farských archívov, matriky - duplikáty od r.1796 a mikrofilmy - 310 farských archívov.

Diecézny archív Wien

A-1010 Wien, Wollzeile 2 /Erzbischöfliches Palais/, Tel.: 0043 222/ alebo 0043 1/51552-3239, Fax.: 0043 222/ alebo 0043 1/ 51552-3240

/Viedenská diecéza bola zriadená v r.1469 a v r.1722 bola povýšená na arcibiskupstvo. Od r.1729 do jej pôsobnosti patrí Viedeň, časť Manhartsbergu a časť Wienerwaldu. /

Otvorené: Po, Ut., Štv. od 8,30 do 13,00 hod. a od 14,00 do 16,00 hod. Pia. 8,30 - 12,00 hod., /v stredu zatvorené/

Starostlivosť o matriky: Mag. Walter Mick /Tel.: 0043 222 alebo 0043 1/ 51552-3229/

Fondy: spisy a listiny od r.1469, spisy biskupstva, zápisnice od r.1500, písomnosti rôznych cirkevných spolkov, farské archívy, osobné fondy, rukopisné zbierky, matriky jednotlivých fár sa nachádzajú na pôvodných miestach.

Archív biskupskej konferencie Rakúska

A-1010 Wien, Woltzeille 2, Tel.: 0043 222 alebo 0043 1/51611-3427, Fax.: 0043 222 alebo 0043 1/516113436

Pre koordináciu práce diecéznych archívov bola založená pracovná skupina rakúskych diecéznych archívov, ktorá po udelení povolenia biskupskej konferencie v jeseni 1975 bola 11. marca 1976 v Salzburgu založená /ARGE/. Za svoju úlohu si zobrala nadviazanie osobných kontaktov, koordináciu spolupráce, výmenu skúseností a odborné poradenstvo. Podobne úlohou tejto spoločnosti je, aby

zabezpečila kontakty s ostatnými archívami, ako aj cirkevnými archívami v Nemecku, Taliansku a susedných štátoch.

V spolupráci s kancelárom Biskupskej konferencie v roku 1997 vypracovali usmernenie pre cirkevné archívy, ktoré bolo prijaté 6.novembra 1997 pod názvom Usporiadanie, zabezpečenie a používanie archívov katolíckej cirkvi.

V. Nováková

Nevychoval si nástupcu

Tieto slová ma zaujali nedávno pri kontrole spisovne nášho mestského múzea. Do dôchodku odišiel historik múzea, bývalý riaditeľ, absolvent archívniectva a nebolo toho, komu by odovzdal zverený inventár. Nikto z pracovníkov múzea neovláda latinčinu a teda nikto nevie skontrolovať či všetky latinské knihy sú na svojom mieste.

Nejde tu len o formálnu stránku odovzdania funkcie. Cieľom každého riadiaceho pracovníka by malo byť, aby sa úroveň jemu zverenej inštitúcie zvyšovala, aby bolo zabezpečené odovzdávanie skúseností, aby každý nový pracovník nemusel začínať sám od nuly a opakovať tak chyby svojich predchodcov. Možno to mnohým vyhovuje, byť nenahraditeľný, dívať sa na ostatných tak trochu zvrchu, aj keď sa to nakoniec pri generačnej výmene odrazi na úrovni inštitúcie.

Poverená pracovníčka múzea na mňa márne pozerala s nádejou, musím priznať, že ani ja by som jej nebola príliš platná. S

mojou latinčinou to ide dolu vodou. Preč sú tie časy, keď som po skončení školy pomerne dobre prekladala z latinčiny či nemčiny. Sedem rokov materskej dovolenky a tri deti urobila svoje. Po nástupe do archívu som myslela, že sa znovu rozčítam, ale ...

Archivár si predsa nemôže len tak čítať a prekladať. Ak sú staršie fondy spracované niet príležitosti. Stále sú dôležitejšie iné úlohy archivára, veď to poznáte. Nakoniec sa človek spamätá, má štyridsať a tie večné predsavzatia - už od zajtra sa pustím do latiny - sa zdajú byť celkom zbytočné. Veď sa v podstate venujeme archívnej práci, plat nám ide a je to pohodlnejšie ako lámať si pomaly už sklerotickú hlavu nad cudzími slovíčkami. Nadíde čas, keď definitívne zabudneme na romantické plány z čias našej dvadsiaty. Možno som neobjektívna a sú medzi nami aj takí, ktorí si zvolili vysokoškolské štúdium tohto zamerania preto, aby sa venovali predarchívnej starostlivosti.

Mala som pred rokmi šťastie, že som bola na jednej z posledných hodín latinčiny, ktoré viedol Dr. Dubovský. Bol to nielen poučný ale aj výnimočný zážitok pre zvláštnu tvorivú atmosféru, ktorá tam vládla.

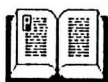
Verím, že mnohí archivári by boli ochotní zúčastniť sa aj na vlastné náklady takéhoto

vzdelávania, stačilo by keby sa na to nemusela čerpať dovolenka.

V tomto ohľade zaostávame aj za našimi kolegami z Maďarska. Pred dvomi rokmi navštívila náš archív Dr. Klára Dóková z MOL a z jej rozprávania vieme, že systém doplnkového vzdelávania tam skutočne funguje.

PhDr. Jarmila Bátovská

ŠOKA Levice

KNIŽNÉ NOVINKY

Mäsiarstvo a údenárstvo v dejinách Slovenska - zostavil Leon Sokolovský

Zborník z rovnomeného sympózia konaného v dňoch 13. - 15. decembra 1997 v Rimavskej Sobote pri príležitosti 5. výročia založenia a.s. Tauris

Mnohí archivári si určite ešte pamätajú sympóziu v Rimavskej Sobote, ktorého sa zúčastnili odborníci najmä z oblasti múzeí a archívov. Zborník predstavuje nielen odborné príspevky, ktoré odzneli na sympóziu, ale je zároveň aj akosi kronikou celého podujatia, tým že uverejňuje aj fotografie vyhotovené počas sympózia. Knihu vhodne dopĺňajú fotografie predmetov, viažúcich sa k

mäsiarstvu na Slovensku, ako aj kópie dokumentov týkajúcich sa tohto odboru. Rozsahom kratšie odborné príspevky zaručujú dobrú čitateľnosť knihy, ktorá sa určite stane nielen príručkou pre odborníkov zaoberajúcich sa dejinami mäsiarstva a údenárstva na Slovensku, ale pomôckou pre vyučovanie dejepisu na stredných školách.

Zborník si môžete objednať na adrese:

Katedra slovenských dejín a archívniectva FF UK /prof. L.Sokolovský/,

Šafárikovo nám. č.6, 818 01 Bratislava

alebo Gemersko-malohontská vlastivedná spol. /p. M.Hansková/,

Tompovo nám. č.24, 979 01 Rimavská Sobota

cena: 245,- Sk + balné a poštovné

Naši jubilanti

K životnému jubileu srdečne gratulujeme a prajeme veľa zdravia, šťastia, osobných a pracovných úspechov nášmu kolegovi:

Mgr. Dach Rudolf   Sociálna poisťovňa   Bratislava

Vydáva Spoločnosť slovenských archívárov 10 x ročne

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová, I.Graus,

V. Hrtánková, V. Morišová

Technická úprava: ŠOKA v Šali, J.Benciová

Náklad: 380 ks

Povolilo: MK SR 1472/96